

بررسی اثرات گردشگری خانه‌های دوم در توسعه جوامع محلی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای کامشگان و چنگوره شهرستان اوج)

علی اکبر عنابستانی^۱ - دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران
احمد رومیانی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۴/۰۹

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۳/۲۵

چکیده

گردشگری خانه‌های دوم بعنوان یکی از مهم‌ترین رویکردهای جدیدتوانسته است نقش مؤثری در توسعه مناطق روستایی ایفا کند. هدف از این پژوهش بررسی اثرات گردشگری خانه‌های دوم در توسعه جوامع محلی روستاهای کامشگان و چنگوره (شهرستان اوج) می‌باشد و به دنبال پاسخ‌گویی به این سوال می‌باشد: آیا گردشگری خانه‌های دوم توانسته است منجر به توسعه روستایی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی) در منطقه مورد مطالعه شود؟ نوع تحقیق کاربردی، روش مورد استفاده توصیفی-تحلیلی و برای گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است جامعه‌آماری این تحقیق ۱۱۷۷ خانوار محاسبه شده است که از طریق فرمول اصلاح شده کوکوان ۱۰۷ پرسش‌نامه بدست آمده و به صورت تصادفی بین خانوارها توزیع گردد تا اصل شانس برای همه رعایت شود. و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، فریدمن، تحلیل مسیر و کروسکال والیس) استفاده شده است. یافته‌ها این پژوهش نشان داد که بین شاخص‌ها به کارگرفته شده رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد به طوری که بعد اقتصادی و کالبدی بیشترین اثرات و بعد اجتماعی و محیطی کمترین اثرات را به دنبال داشته است و از طرف دیگر، روستایی کامشگان به دلیل سرمایه‌گذاری مالکان خانه‌های دوم و دسترسی به خدمات، حمل‌ونقل، زیرساخت و جاذبه متنوع بیشترین اثرات در زمینه ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی داشته است. با توجه به نتایج تحقیق، که نشان‌دهنده تأثیرات گردشگری خانه‌های دوم در ایجاد توسعه روستایی و گسترش ابعاد اقتصادی-اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی در محدوده مورد مطالعه می‌باشد می‌توان از آن به عنوان راهبردی برای کاهش مهاجرت، فقر و توسعه روستایی بهره گرفت.

واژه‌گان کلیدی: آثار اقتصادی، آثار اجتماعی و فرهنگی، آثار کالبدی، آثار زیست محیطی. توسعه روستایی.

۱. مقدمه

نواحی روستایی با توجه به خصوصیات و جاذبه‌های بی‌شمار طبیعی، تاریخی و اجتماعی- فرهنگی خود می‌تواند طیف وسیعی از فعالیت‌های گردشگری از قبیل توریسم طبیعی، فرهنگی، اکوتوریسم، توریسم دهکده‌ای، اکروتوریسم و ... را در برگیرد (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۸۱: ۵۱) که منبع با ارزشی برای ایجاد و تنوع بخشی به فرصت‌های شغلی و درآمد بوده و ابزاری مهم برای توسعه اجتماعی- اقتصادی و بازآفرینی جوامع روستایی باشد (منشی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۰: ۸؛ Sharpley & Tefler, 2002: 393). یکی از مهم‌ترین پیامدهای توسعه گردشگری در نواحی روستایی، شکل‌گیری و توسعه خانه‌های دوم و اقامتگاه موقت است که به عنوان یکی از مظاهر و تأثیرات نفوذ مناطق شهری در توسعه روستایی بوده است (Marjavaara & Nordin, 2010: 72) و گاهی نیز بیانگر نوعی نگرش ضد شهرنشینی (Hall & Muller, 2004: 1; Paris, 2006: 7) و به منزله جایگزینی برای شهرنشینی و عوارض ناشی از آن می‌باشد (Leal, 2006: 3). به طوری که این خانه‌ها عمدتاً به عنوان گسترش شیوه‌های جدید زندگی مبتنی بر استفاده بهینه از زمان برای اوقات فراغت و تفریح و سرگرمی و یک عنصر ساختاری تغییر استفاده از زمین و اشکال جدیدی از سازمان فضایی مطرح است (Roca, 2010: 65-77).

بنابراین در چنددهه اخیر، گردشگری روستایی به عنوان یک روند عمده در بازسازی روابط شهر و روستا مطرح شده است که استفاده از فضاهای روستایی با انگیزه تفریح و سرگرمی توأم با اقامت گردشگران با شکل‌گیری و گسترش خانه‌های دوم به منزله شیوه خاصی از زندگی، نشان‌دهنده ارتقای استانداردهای زندگی مردم است (Roca et al, 2011: 13). به عبارت دیگر، پدیده گردشگری خانه‌های دوم روستایی بعد جدیدی از افزایش پیچیدگی الگوهای تحرک معاصر رابطه روستا- شهری، تاکنون به چالشی واقعی در مناطق جاذب گردشگر مبدل شده است که با اقامت گردشگران در آن و خدمات عمومی در ارتباط با محل اقامت مدنظر قرار می‌گیرد (Hall & Muller, 2004: 8) و معمولاً برای مقاصد تفریحی و گذران اوقات فراغت مورد استفاده قرار می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۲: ۶۰) که این مسأله می‌تواند اثرات متعددی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی در جوامع روستایی برجا گذارد. از جمله این اثرات می‌تواند در بعد اقتصادی منجر به (ایجاد اشتغال و درآمد، کمک به فراهم شدن خدمات زیربنایی، تشویق توسعه سایر بخش‌های اقتصادی، تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستایی و مانند آن اشاره نمود (بدری و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۵) و در بعد اجتماعی به (ارتقای شیوه زندگی، کاهش برون کوچی، کاهش انزوا، افزایش مشارکت محلی و افزایش استانداردهای زندگی...) و در بعد محیطی به (دوستداری محیط، حفاظت از محیط و تخریب محیط زیست) منجر شده است (رومیانی، ۱۳۹۲: ۶۸).

بنابراین در ایران نیز با رونق شهرنشینی و مسائل ناشی از گذاران اوقات فراغت و کسب آرامش روحی و روانی در نواحی بکر روستایی در چند دهه اخیر به توسعه گردشگری روستایی و بویژه گسترش ساخت خانه‌های دوم در نواحی روستایی دارای جاذبه‌های طبیعی و شرایط اقلیمی مناسب در حاشیه شهرها منجر شده است. منطقه مورد مطالعه این پژوهش در محدوده شهرستان بوئین زهرا (استان قزوین) بواسطه قرارگیری در دامنه‌های شمالی کوه‌های خرقان و دارابودن جذابیت‌های طبیعی کوهستانی، دره‌های میانکوهی، چشمه‌ها و سرشاخه‌های متعدد رودخانه چنگوره در دو دهه اخیر بویژه با شروع فرآیند بازسازی مناطق آسیب دیده از زلزله تیر ۱۳۸۱ در منطقه افزایش قابل توجهی یافته است. بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به این سوال می‌باشد: آیا گردشگری خانه‌های دوم توانسته است منجر به توسعه روستایی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی) در منطقه مورد مطالعه شود؟

۲. مروری بر ادبیات موضوع

۲-۱. گردشگری خانه‌های دوم

امروزه گردشگری بعنوان یک صنعت مهم برای توسعه پایدار مدنظر می‌باشد (Kastenholz et al, 2012: 212) و ارتقاء آن به طور مستقیم به عنوان توسعه اقتصادی و اجتماعی در نتیجه توسعه پایدار روستایی تلقی می‌شود (Fleischer & Felsenstein, 2000: 109). مطالعات مختلف سازمان جهان گردشگری نشان می‌دهد که گردشگری در مناطق مختلف جهان از رشد قابل توجهی برخوردار بوده، به طوری که آمریکا با ۵.۷ درصد، اروپا با ۵.۲ درصد، آسیا و اقیانوسیه با ۴.۳ درصد، آفریقا با ۱.۶ درصد و میزان رشد خاورمیانه به منفی ۱.۴ درصد رسیده است (UNWTO, 2012:8). بنابراین توسعه گردشگری روستایی در طول زمان به مثابه هر پدیده‌ای پیامدهای را موجب شده که در این میان ظهور و گسترش خانه‌های دوم از اثرات جالب توجه و از مصادیق افزایش ماندگاری گردشگران برای بهره‌گیری از قابلیت‌های منحصر بفرد روستاهاست.

خانه‌های دوم، خانه‌هایی است که توسط خانواده‌های ساکن در نقاط دیگر خریداری و یا به مدت طولانی اجاره می‌شود، معمولاً این خانه‌ها در مناطق روستایی قرار داشته و برای مقاصد تفریحی و گذران اوقات فراغت استفاده می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۲: ۶۰). به عبارت دیگر، خانه دوم به خانه‌ای گفته می‌شود که خانواده کلاسیک برای استفاده ثانویه و یا فصلی که در آن هیچ یک از اعضای خانواده به طور دائم زندگی نمی‌کند (Roca et al, 2009:4). خانه‌های دوم که در قالب خانه‌های بیلاقی، خانه‌های تعطیلات و آخر هفته در مناطق غیر شهری و خوش آب و هوا ایجاد می‌شوند نقش به‌سزایی در گذران اوقات فراغت در مناطق روستایی دارند که این اقامت نوعی فعالیت گردشگری محسوب می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۲: ۶۰ به نقل از عنابستانی، ۱۳۸۸). بنابراین گسترش خانه‌های دوم و حضور مالکان خارج از روستا می‌تواند اثرات چشمگیری در جوامع روستایی به دنبال داشته باشد.

۲-۲. اثرات گردشگری خانه‌های دوم

گردشگری خانه‌های دوم روستایی در مناطق مختلف همچون پدیده گردشگری دارای اثرات منفی و مثبت متعددی است که در زیر به طور خلاصه مورد اشاره قرار می‌گیرد.

۲-۲-۱. اثرات اقتصادی

مباحث مربوط به تأثیر اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم در جامعه میزبان، موضوعی است که از زمانی که این پدیده برای اولین بار کشف شد، مورد توجه بوده است. خانه‌های دوم می‌تواند در اقتصاد منطقه‌ای نقش تعیین کننده‌ای داشته باشد (Hall et al, 2001:48). مخصوصاً بعد از یک دوره رکود اقتصادی و تغییرات سنتی کشاورزی و خدمات (مانند: افزایش مالیات بر درآمد، سرمایه‌گذاری در مشاغل محلی و ...) بویژه در حالتی که این خانه‌ها قبلاً اشتغال نشده باشند، اهمیت زیادی خواهد داشت. به این دلایل برخی نواحی بدنبال سرمایه‌گذاری داخلی مانند سرمایه‌گذاری در گردشگری خانه‌های دوم هستند. آن‌ها می‌تواند در ایجاد شغل، شبکه‌های تجاری، شروع فعالیت‌های کارآفرینی و کمک در بدست آوردن مشاغل مهیج مانند بنگاه گردشگری، خانه‌های دوم فعالیت داشته باشند (Hall & Muller, 2004: 276). همان طوری که جدول (۱) نشان می‌دهد به اثرات مثبت و منفی اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم بر روی سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه صاحب نظران پرداخته شده است.

جدول ۱. اثرات مثبت و منفی اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم بر روی سکونتگاه‌های روستایی

اثرات مثبت اقتصادی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
<ul style="list-style-type: none"> - تقویت بازار محلی و افزایش مصرف تولیدات محلی - ناحیه‌ای - شاخصی برای ترقی و بهبود زیرساخت‌های اجتماعی و فیزیکی روستاییان - ایجاد فرصت‌ها برای کارآفرینان جامعه محلی - استفاده بهینه از منابع موجود مانند زمین، نیروی کار، سرمایه و غیره - بهبود کیفیت فرآورده‌های کشاورزی و صنایع دستی - متنوع‌سازی مشاغل تولیدی به متنوع‌سازی منابع درآمدی 	<p>عنابتسانی، ۱۳۸۸؛ افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۴؛ علیقلی‌زاده فیروز جایی، ۱۳۸۷: ۵۳.</p> <p>Telfer and Sharply, 2008; Carty et al, 2007; Briones et al, 2009:5; PENG, 2006; Norris and Winston, 2007</p>
اثرات منفی اقتصادی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش قیمت مواد غذایی در فصول حضور گردشگران - افزایش کاذب قیمت زمین و مسکن - تعارض بین عرضه و تقاضای زمین و بی عدالتی در تقسیم آن - خارج کردن منافع اقتصادی از مناطق روستایی - افزایش هزینه‌های تاسیسات زیربنایی 	<p>صیدایی و همکاران، ۱۳۸۹، عنابتسانی، ۱۳۸۸، علیقلی‌زاده، ۱۳۸۷: ۳۳</p> <p>Hall and Muller, 2004:24; Gallent et al, 2005; Chris Ryanchris, 2012; Glaeser, 2000:87; Hudson, 2005; Horakova, 2010; Marjavaara and Nordin, 2010:72</p>

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

۲-۲-۲. اثرات اجتماعی - فرهنگی

بیشتر تحقیقات انجام گرفته در رابطه با تأثیر گردشگری خانه‌های دوم با موضوع تأثیرات اجتماعی - فرهنگی آن‌ها در مناطق روستایی در ارتباط می‌باشد. به طوری که، گردشگری خانه‌های دوم به بهبود سطح زندگی جامعه میزبان منجر شده (Hall et al, 2002:28) و به تعامل یکپارچه در داخل جامعه محلی، تقویت روابط همسایگی و مشارکت عمومی و مدنی می‌انجامد (Stewart & Stynes, 2006: 35). از دیدگاه مولر (۲۰۰۰)، مالکین خانه‌های دوم که به صورت منظم - تر از خانه‌های دوم خود استفاده می‌کنند، رابطه اجتماعی نزدیکتری با محل قرارگیری آن دارند.

جدول ۲. اثرات مثبت و منفی اجتماعی - فرهنگی گردشگری خانه‌های دوم بر روی سکونتگاه‌های روستایی

اثرات مثبت اجتماعی - فرهنگی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
<ul style="list-style-type: none"> - ارتقای شیوه زندگی و کاهش برون کوچی - کاهش انزوای اجتماعی - افزایش مشارکت محلی - افزایش مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و رویدادهای فرهنگی - احیای میراث اجتماعی - فرهنگی 	<p>عنابتسانی، ۱۳۸۸؛ رضوانی و همکاران ۱۳۹۰، علیقلی‌زاده فیروز جایی، ۱۳۸۷</p> <p>Millán, et. al, 2011:1-19; Dyer and Gursoy, 2007:411; Vargas et al, 2011:3; Roca et al, 2011:124; Norris and Winston, 2007:10-12; Marajavra, 2008:12</p>
اثرات منفی اجتماعی - فرهنگی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش جرائم و ناسازگاری فرهنگی - تفاوت در شیوه و سطح زندگی - افزایش دوگانگی اجتماعی - انزوا و جدایی اجتماعی - شکننده بودن روابط اجتماعی - افزایش جرائم، شلوغی - گسترش آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه 	<p>صیدایی و همکاران، ۱۳۸۹، عنابتسانی، ۱۳۸۸، علیقلی‌زاده، ۱۳۸۷</p> <p>Dinis and Malta, 2001; Carvalho, 2003; Stoa's assertion, 2007:10; Marjavaara and Nordin, 2010:72</p>

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

۲-۲-۳. اثرات زیست محیطی

گردشگری خانه دوم و محیط زیست به طور متقابل به یکدیگر وابسته‌اند: از یک طرف محیط زیست فیزیکی (طبیعی و دست‌ساز انسانی) بسیاری از جاذبه‌ها و منابع توریستی را فراهم می‌سازد و از طرف دیگر توسعه گردشگری می‌تواند آثار مثبت و منفی بر محیط زیست داشته باشد (Norris & Winston, 2007:25-28). مقصود از محیط زیست، زمین، هوا، آب، گیاهان، حیات وحش و ساخته‌های دست بشر است (شکویی، ۱۳۷۵: ۱۱۲). محیط زیست نواحی روستایی یکی از

منابع اصلی گردشگری روستایی بحساب می‌آید، که از زمان‌های گذشته همواره مورد استفاده شهرنشینان و دیگر گردشگران جهت تفریح و برآورده ساختن سایر انگیزه‌های آنان می‌شود (Marjavaara at al, 2010:72). بنابراین تأثیر روی محیط زیست بوسیله‌ی گردشگری خانه‌های دوم موضوعی است که در دهه‌های اخیر توجه زیادی را به سوی خود جلب کرده است.

جدول ۳. اثرات مثبت و منفی محیط زیست گردشگری خانه‌های دوم بر روی سکونتگاه‌های روستایی

اثرات مثبت محیطی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
- حفاظت از محیط فیزیکی خود و کنترل کاربری اراضی و حفاظت از آن‌ها - حفاظت و بهبود محیط‌های تاریخی (خانه‌های تاریخی، باغ‌ها و چمن‌زارها روستایی) - حفاظت از خانه‌های متروکه و بازسازی آن‌ها - افزایش درک و دانش روستاییان نسبت به اهمیت و حفاظت از چشم اندازها، مشارکت بیشتر افراد جامعه در برنامه‌ریزی حفاظت و نگهداری از محیط	منشی زاده، ۱۳۸۴: ۱۷۵، عنابستانی ۱۳۸۸ Jones et al, 2003; McIntyre et al., 2006: 243; Norris et al, 2007:18; Leslie, 2007
اثرات منفی محیطی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
- تخریب محیط زیست (برهم زدن زیبایی بصری روستاها، آتش‌زدن مراتع و درختان، صدمه زدن به جاذبه‌ها... - بهره‌گیری از منابع طبیعی و منابع آب - تشدید تغییرات کاربری و آلودگی منابع آب و خاک - آلودگی محیط‌های جذاب طبیعی دریا، دریاچه، رودخانه و یا نواحی کوهستانی - از بین رفتن اراضی مرغوب و نیمه مرغوب کشاورزی، قطعه قطعه شدن کشاورزی	عنابستانی ۱۳۸۸؛ مهدوی، ۱۳۸۲، ۶۵-۸۲؛ ضیائی و صالحی‌نسب ۱۳۸۷؛ رضوانی و صفایی، ۱۳۸۴ Dinis and Malta, 2001; Carvalho, 2003; Stoa's assertion, 2007:10; Marjavaara and Nordin, 2010:72; norris and Winston, 2007:112-18; Dyer and Gursoy, 2007:411; Vargas etal, 2011:3;

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

۴-۲-۲. اثرات کالبدی- فیزیکی

یکی دیگر از اثرات گسترش گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی، اثرات فضایی و کالبدی آن است که می‌تواند جنبه مثبت و هم جنبه منفی داشته باشد. و زمینه را برای بهبود زیرساخت‌ها و خدمات عمومی در مناطق روستایی فراهم کند (علیقلی‌زاده، ۱۳۸۶: ۴۵). به طوری که بسیاری از متخصصین معتقدند که با افزایش توسعه گردشگری، معمولاً قیمت زمین افزایش پیدا می‌کند و به تغییر کاربری از اراضی کشاورزی به زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری، شهرسازی و مجتمع تفریحی منجر می‌شود.

جدول ۴. اثرات مثبت و منفی کالبدی- فیزیکی گردشگری خانه‌های دوم بر روی سکونتگاه‌های روستایی

اثرات مثبت کالبدی- فیزیکی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
- بازسازی مسکن و بهبود شخصیت بصری سکونتگاه‌ها - بهبود استانداردهای مسکن - الگوگیری از خانه‌های دوم در ساخت مسکن - توسعه ساخت ویلاها در دامنه‌ها و حاشیه روستا - ساماندهی و بهبود معابر و رعایت حریم رودخانه و گذرگاه‌ها - بهسازی معابر، توسعه زیرساخت‌های ارتباطی جاده‌ای	علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۷؛ عنابستانی، ۱۳۸۸؛ فیروزنیا و همکاران، ۱۳۹۰ Gallent and Tewdwr-Jones, 2000:50 Vargas etal, 2011:3; Roca et al, 2011:124; Norris and Winston, 2007:10-12; Marajavra, 2008:13
اثرات منفی کالبدی- فیزیکی گردشگری	مطالعات و تحقیقات
- گسترش بدون برنامه گردشگری و بویژه گردشگری خانه‌های دوم، - تغییرات کاربری اراضی - توسعه محلات جدید در حاشیه بافت روستا - رقابت برای اشغال اراضی - تشدید تغییرات کاربری - شهرنشینی تدریجی در مناطق روستایی	علیقلی‌زاده، ۱۳۸۶: ۴۵؛ عنابستانی، ۱۳۸۸؛ ۱۱۷-۱۰۳ Marajavra, 2008:13; Gossling and Hall, 2006:148; Sebele, 2010:136; Marjavaara and Nordin, 2010:73; Gursoy et al, 2011 ;

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

۳. روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. لذا تحقیقات توصیفی-تحلیلی علاوه بر تصویرسازی آنچه هست، به تشریح و تبیین دلایل چگونه بودن و چرایی وضعیت مسأله و ابعاد آن می‌پردازد. جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز و پاسخ‌گویی به سؤال‌های، تحقیق حاضر در دو بخش انجام گرفته است. بخش اول مربوط به جمع‌آوری داده‌های ثانویه (اسنادی) از طریق مبنای نظری موضوع و سوابق تحقیقات پیشین بوده که با روش مطالعه کتابخانه‌ای، جستجوی اینترنتی در سایت‌ها و سایر منابع علمی و پژوهشی در رابطه با موضوع تحقیق پرداخته شده است. در بخش دوم جمع‌آوری داده‌های اولیه با توجه به سؤالات تحقیق از طریق طراحی پرسش‌نامه برای مردم محلی طرح شده است که گردآوری این داده‌ها به روش میدانی (پیمایشی) انجام گرفته است.

جدول ۵. شاخص‌ها و متغیرهای مورد استفاده

ابعاد	شاخص‌ها	متغیرها
اقتصادی	اشتغال‌زایی	ایجاد اشتغال در فعالیتهای کشاورزی و غیر کشاورزی، بهبود زیرساخت‌های خدماتی، توسعه فعالیتهای کارآفرینی، ایجاد اشتغال در بخش خدمات،
	درآمدزایی	تنوع‌بخشی به منابع درآمدی خانوار و افزایش میزان آن، قیمت زمین در بافت مسکونی و حاشیه روستا، قیمت کالاهای ضروری و مصرفی در زمان حضور گردشگران،
	سرمایه‌گذاری	سرمایه‌گذاری در روستا، فرصت‌های پس‌انداز خانوارها، سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی. سرمایه‌گذاری‌های غیر دولتی در جاذبه‌ها
اجتماعی-فرهنگی	مشارکت و همکاری	رعایت آداب و رسوم محلی، همکاری در مدیریت امور روستا، مشارکت در تامین هزینه‌های عمومی، همیاری در تامین هزینه‌های خدمات، میزان همدلی در میان اهالی روستا با گردشگران، تقویت نهادهای محلی، پایبندی به روابط سنتی
	احساس امنیت	احساس امنیت در روستا، میزان جرائم و ناهنجاری‌ها، رواج فرهنگ مصرفی، میزان تغییر در ارزش‌های مردم محلی ناشی از حضور گردشگران، آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه، رفتارهای غصب آلود مردم نسبت به گردشگران، افزایش درگیری و مناقشات در روستاها
	کاهش مهاجرت	کاهش مهاجرت ساکنین بویژه جوانان، مهاجرپذیر روستاها، افزایش جمعیت سالمندان و بازنشستگان، جذب سرمایه‌های مهاجران و کارآفرینان ساکن در شهر با منشاء روستایی، درون کوچی و بازگشت مهاجران سال‌های قبل
کالبدی	بهبود استاندارد ساخت‌وساز	بهبود استانداردهای مسکن، تغییرات صورت گرفته در بافت کالبدی روستا، مصالح مورد استفاده در ساخت و سازها، الگوگیری از خانه‌های دوم در ساخت مسکن، توسعه ساخت ویلاها در دامنه‌ها و حاشیه روستا، نظارت و کنترل بر ساخت و سازها، استفاده از دانش‌های جدید در ساخت ساز،
	ساماندهی و بهبود معابر	ساماندهی و بهبود معابر و رعایت حریم رودخانه و گذرگاه‌ها، جدول‌گذاری، شن‌ریزی و سنگفرش کردن معابر، توسعه زیرساخت‌های ارتباطی جاده‌ای، مشارکت در بهسازی روستا، سرمایه‌گذاری در طرح‌های انتقال آب به مزارع
زیست محیطی	تغییرات کاربری	تغییرات کاربری در مزارع و باغات، ساخت و ساز بدون برنامه، تخلیه نخاله‌های ساختمانی، تغییرات کاربری‌ها در دامنه‌ها و مراتع محدوده بافت روستا
	آلودگی محیط	آلودگی منابع آب (افزایش استفاده از منابع آب، رواج استفاده گسترده از انواع سموم و کودهای شیمیایی، افزایش فاضلاب تخلیه شده به منابع آب‌های سطحی و...)، همکاری در تامین هزینه‌های جمع‌آوری زباله، بهبود روش‌های دفع زباله، میزان دسترسی به خدمات بهداشتی، جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی، رعایت پاکیزگی محیط.
	تخریب محیط	تخریب زیبایی‌های طبیعی، تخریب مراتع و زیست‌گاه‌های حیات وحش، کاهش تنوع پوشش گیاهی بدلیل توسعه دامداری‌ها، تخریب پوشش‌های گیاهی بدلیل خاکبرداری و ساختمان سازی در دامنه‌ها

منبع: عنابستانی، ۱۳۸۸: ۱۱۷-۱۰۳؛ جمعه‌پور، ۱۳۹۰: ۳۳-۳۴؛ رومیانی، ۱۳۹۲: ۱۶۸؛ علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۷

Roca et al, 2011:1۰ Norris and Winston, 2007:10-12۰ Marajavra, 2008:12۰ Kastenholz et al, 2012: 212۰ Millán, et. al, 2011:1-19

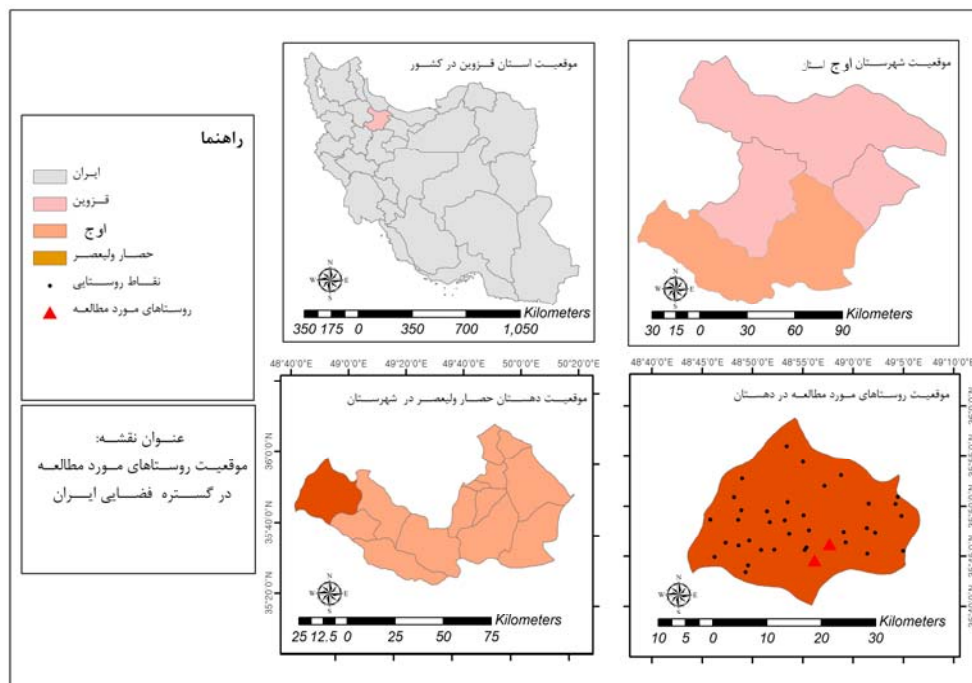
جامعه آماری این تحقیق دو روستایی (کامشگان و چنگوره) در دهستان حصار ولیعصر می‌باشد که دارای ۱۱۷۷ خانوار است که با خطای ۰.۰۵ و حجم نمونه ۳۲۲ پرسش‌نامه محاسبه شده که براساس فرمول اصلاح شده کوکران^۱ تعداد ۱۰۷ پرسش‌نامه محاسبه گردید. به طوری که انتخاب خانوارها در سطح هر روستا، به صورت تصادفی ساده انجام گرفت تا اصل فرصت برابر به منظور انتخاب خانوارها رعایت شده باشد. انتخاب دو روستا نمونه به دلیل این بوده است که در محدوده مورد مطالعه دارای ۲۷ نقاط روستایی بوده است و لذا بواسطه قرارگیری در دامنه‌های شمالی کوه‌های خرقان و

^۱ $n = n' / [3 + (n' / N)]$

دارا بودن جذابیت‌های طبیعی کوهستانی، دره‌های میانکوهی، چشمه‌ها و سرشاخه‌های متعدد رودخانه چنگوره سرمایه‌گذاری بیشتری توسط مالکان خصوصی (فردی) در گردشگری خانه‌های دوم نسبت به دیگر روستاها اطراف در محدوده مورد مطالعه صورت گرفته است بنابراین انتخاب دو روستا کامشگان و چنگوره به دلایل بالا انجام و بررسی گردیده است. جهت ارزیابی پایایی داده‌ها از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد، که برای مولفه‌های توسعه گردشگری ضریب ۰.۷۲ به دست آمده است. همچنین برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی (مبتنی بر آزمون t تک نمونه‌ای، فریدمن، رگرسیون خطی چند متغیره و کروسکال والیس) در نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شده است. به طوری که به منظور تبیین نقش و اثرات گردشگری مبتنی بر مالکیت خانه‌های دوم روستایی در توسعه مناطق روستایی از دیدگاه ساکنین محلی در روستاهای نمونه در چهار بعد اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و زیست- محیطی به شرح جدول (۱) اقدام به تهیه و تدوین پرسش‌نامه مطابق با طیف لیکرت گردید است.

۴. محدوده مورد مطالعه

دهستان حصار ولیعصر از توابع شهرستان بوئین‌زهرا در جنوب غربی استان قزوین است که از شمال و غرب به استان زنجان، از جنوب به استان همدان و از شرق به دهستان خرقان محدود است. این دهستان در برگیرنده کلیه روستاهای دارای گردشگری روستایی است که عمدتاً در بخش جنوبی دهستان و در منطقه کوهستانی موسوم به کوه‌های خرقان قرار دارند که در چند دهه اخیر بدلیل وجود گسل‌های فراوان زمین‌لرزه‌های شدیدی را شاهد بوده است که آخرین آن در اول تیر سال ۱۳۸۱ به وقوع پیوسته و در اثر حاکمیت معماری سنتی خانه‌های روستایی منجر به بروز تلفات و خسارت متعددی در منطقه شده است. به طوری که امروزه با دارا بودن جاذبه‌های گردشگری و سرمایه‌گذاری در جاذبه منجر به جذب گردشگران زیادی شده است.



شکل ۱. موقعیت محدوده مورد مطالعه در کشور، استان قزوین و شهرستان اوج

۵. یافته‌های تحقیق

۱-۵. ویژگی‌های عمومی پاسخ‌گویان

از بین مشخصات ۱۰۲ پاسخ‌دهنده به پرسش‌نامه مذکور، سن با کد ۳ (۴۱ تا ۵۰ سال) ۳۶.۱ درصد و تعداد ۳۹ نفر که میانگین آن‌ها ۲۰.۳۲ می‌باشد. میزان تحصیلات با کد ۱ (ابتدایی) ۴۵.۵ درصد و ۴۹ نفر، ۹۲.۳ درصد از پاسخ‌دهندگان مرد را تشکیل داده‌اند. همچنین ۹۱.۳ درصد از پاسخ‌دهندگان (۹۰ نفر) متأهل بوده‌اند. ۵۹.۲ درصد از شغل اصلی پاسخ‌دهندگان به کد ۱ (کشاورز) که شامل ۵۶ نفر است، اختصاص دارد و حداکثر تعداد افراد خانوار با کد ۳ (۵-۴ نفر و بالاتر) ۵۶.۵ درصد و با تعداد ۶۱ نفر بیشترین درصد را دارا می‌باشند.

جدول ۶. اطلاعاتی توصیفی پاسخ‌گویان

مشخصات پاسخ‌دهنده	بیشترین پاسخ‌گو	تعداد پاسخ‌دهنده	درصد
سن	۴۱-۵۰	۳۹	۳۶.۱
جنسیت	مرد	۹۱	۹۲.۳
تأهل	متأهل	۹۰	۹۱.۳
تحصیلات	ابتدایی	۴۹	۴۵.۴
شغل	کشاورز	۵۶	۵۹.۲
تعداد افراد خانوار	۴ نفر و بالاتر	۶۱	۵۶.۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

۲-۵. بررسی میزان اهمیت پیامدهای گردشگری خانه‌های دوم روستایی

برای بررسی اثرات گردشگری خانه‌ها دوم از دیدگاه خانوارهای محلی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، کالبدی و محیطی)، در منطقه مورد مطالعه پرداخته شد. همان طوری که جدول (۷) نشان می‌دهد گردشگری مبتنی بر خانه‌های دوم در سکونتگاه‌های روستایی دارای خانه‌های دوم دارای اثرات منفی و مثبت در بسیاری از شاخص‌ها بکار گرفته شده می‌باشد. بنابراین تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق پرسش‌نامه و مصاحبه با ساکنین محلی در روستاهای نمونه با استفاده از تحلیل میانگین عددی از دیدگاه پاسخ‌گویان براساس آزمون t تک نمونه‌ای مبین بالابودن تأثیر گردشگری روستایی بویژه گردشگری خانه‌های دوم در روستا می‌باشد. بنابراین با احتساب دامنه طیفی شاخص‌های اقتصادی که بین ۱ تا ۵ براساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای تمامی ابعاد بالاتر از شرایط مطلوب (۳) ارزیابی شده است و تفاوت معناداری آن نیز برای همه شاخص‌ها کاملاً معنادار است. به طوری که یافته‌های تحلیل نشان‌دهنده نقش تعیین‌کننده گردشگری در متنوع‌سازی و ایجاد اشتغال در زمینه فعالیت‌های غیر کشاورزی و کشاورزی (از قبیل توسعه صنایع دستی، نگهداری از تأسیسات، سرایداری، کارگری، تولید محصولات دامی و باغی، کارگری دامداری‌ها و مزارع و باغات مالکان غیرساکن و...)، بهبود زیرساخت‌های خدماتی و زیربنایی، تنوع بخشی به منابع درآمدی و افزایش میزان آن (فروش محصولات دامی و باغی به گردشگران، توسعه خرده فروشی و...)، توسعه سرمایه‌گذاری در روستا توسط گردشگران و مالکان خانه‌های دوم (سرمایه‌گذاری در ساخت‌وساز ویلاها، توسعه اراضی زیرکشت باغات، ایجاد کانال‌های انتقال و لوله‌گذاری آب به مزارع و باغات) به عنوان اثرات مثبت ناشی از توسعه گردشگری خانه‌های دوم در منطقه روستایی مورد مطالعه به شمار می‌آید. از طرفی دیگر حضور گردشگران در روستا و توسعه ویلاسازی در آن منجر به بروز اثرات منفی اقتصادی متعددی نیز شده است که افزایش قیمت زمین (اراضی کشاورزی و مسکونی داخل بافت روستا) و افزایش قیمت کالاهای ضروری و مصرفی در زمان حضور گردشگران و آلودگی محیط زیست (آلودگی منابع آب، افزایش استفاده از منابع آب، رواج استفاده گسترده از انواع سموم و کودهای شیمیایی، افزایش فاضلاب تخلیه شده به منابع

آب‌های سطحی و...، تخریب محیط زیست (تخریب زیبایی‌های طبیعی، تخریب مراتع و زیست‌گاه‌های حیات وحش، کاهش تنوع پوشش گیاهی بدلیل توسعه دامداری‌ها...) در روستاها از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌باشد.

جدول ۷. معناداری تفاوت از حد مطلوب ابعاد به کارگرفته شده در اثر توسعه و گسترش گردشگری خانه‌های دوم

مطلوبیت عددی ظرفیت مورد آزمون = ۳							
ابعاد	میانگین	آماره آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از حد مطلوب	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						پایین تر	بالا تر
اقتصاد	۴.۱۲	۲۲.۳۷	۱۰۷	۰.۰۰۰	۱.۱۲	۱.۰۲	۱.۲۲
اجتماعی- فرهنگی	۳.۲۰	۵.۸۳	۱۰۷	۰.۰۰۰	۰.۲۰۵	۰.۱۳	۰.۲۷
محیطی	۳.۳۸	۸.۸۹	۱۰۷	۰.۰۰۰	۰.۳۸	۰.۳۰	۰.۴۷
کالبدی	۳.۴۴	۱۷.۳۹	۱۰۷	۰.۰۰۰	۰.۴۴	۰.۳۹	۰.۴۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

بنابراین با توجه به جدول (۷) ابعاد اقتصادی و کالبدی با میانگین ۴.۱۲ و ۳.۳۸ بیشترین اثرات و ابعاد اجتماعی- فرهنگی و محیطی با میانگین ۳.۲۰ و ۳.۴۴ کمترین اثرات را در توسعه مناطق روستایی مورد مطالعه به دنبال داشته است. لذا با توجه یافته‌های این آزمون می‌توان گفت در محدوده جغرافیایی مناطق مورد مطالعه بررسی‌های شاخص‌ها نشان می‌دهد که اثرات مکانی- فضایی که بر جا می‌گذارد. از اهم محورهایی مورد توجه جغرافیدانان و مردم محلی است به مانند هر پدیده دیگر، در بررسی خانه‌های دوم نیز توجه به گذشته و آغاز شکل‌گیری (با توجه به شرایط جغرافیایی) یعنی گذشته پدیده روند تحولاتی که تجربه کرده و شناخت مؤلفه‌های دورنی و بیرونی مؤثر بر این روند وضع موجود و بالاخره برنامه‌ریزی توسعه آن بر مبنای توسعه اثرات مثبت و محدوده کردن اثرات منفی جغرافیایی یک چارچوب مورد قبول و علاقه جغرافیدانان است که زمینه را برای گسترش توسعه گردشگری و گردشگری در محدوده مورد مطالعه فراهم کرده است.

برای بیان نقش و جایگاه هر یک از مؤلفه‌های مطرح در تحقیق از آزمون رتبه‌ای فریدمن بهره گرفته شده است. به عبارت دیگر، این آزمون ابزار مناسبی برای تحلیل معناداری تفاوت میانگین مؤلفه‌ها به طور مقایسه‌ای با یکدیگر می‌باشد. همان‌طوری که جدول (۸) نشان می‌دهد، نتیجه تحلیل تفاوت میانگین‌ها از دیدگاه پاسخ‌گویان در نقاط روستایی نمونه با توجه به سطح آلفای ۰.۰۱ کاملاً معنادار گزارش شده است. در این بین بیشترین میانگین رتبه‌ای به ترتیب با (۳.۸۳) و (۲.۳۳) به ابعاد اقتصادی و کالبدی مناطق روستایی نمونه اختصاص داشته است. بنابراین می‌توان ادعان نمود که توسعه گردشگری خانه‌های دوم در فعالیت‌های روستایی در ابتدا توانسته است به لحاظ اقتصادی منجر به ایجاد اشتغال در فعالیت‌های غیرکشاورزی (بهبود زیرساخت‌های خدماتی، توسعه فعالیت‌های کارآفرینی، ایجاد اشتغال در زمینه خدمات، تنوع‌بخشی به منابع درآمدی خانوار و افزایش میزان آن، افزایش کالاهای ضروری و مصرفی، سرمایه‌گذاری در روستا، فرصت‌های پس‌انداز خانوارها، سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی و غیره منجر شود و لحاظ کالبدی- فیزیکی منجر به ایجاد تغییرات زیادی در کیفیت و کمیت ساخت و سازهای روستایی، بهبود وضعیت معابر و نظایر آن شده و در ابعاد اجتماعی- فرهنگی منجر به افزایش جرایم و ناهنجاری‌ها، رواج فرهنگ مصرفی، تغییر در ارزش‌های مردم محلی، آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه غیره شده است و در ابعاد محیطی منجر به ایجاد تغییرات متعددی در گوئیه‌های مؤلفه زیست محیطی به مواردی از قبیل ایجاد آلودگی در منابع آب و خاک، تغییرات کاربری اراضی مرتعی و دیوم، حفاظت از محیط زیست و نظایر آن بررسی شده است. کمترین میزان میانگین رتبه در بین مؤلفه‌های تحقیق نیز به بعد اجتماعی- فرهنگی و محیطی اختصاص داده شده است به عبارت دیگر، بررسی معناداری میانگین رتبه‌ای داده‌های

حاصل از تحلیل کمی اثرات گردشگری خانه‌های دوم نشان دهنده وجود مقدار ضریب کای دو به میزان ۱۶۹۶۱۵ است که بیانگر نزدیکی مقادیر میانگین مولفه‌ها بوده و معناداری آن در سطح ۰.۰۱ نشان داده شده است.

جدول ۸. معناداری تفاوت میانگین رتبه‌ای اثرات گردشگری خانه‌های دوم در روستاهای نمونه

ابعاد	تعداد	میانگین عددی	میانگین رتبه ای فریدمن
اقتصادی	۱۰۷	۴.۱۲	۳.۸۳
اجتماعی- فرهنگی	۱۰۷	۳.۲۰	۱.۶۵
محیطی	۱۰۷	۳.۳۸	۲.۱۹
کالبدی	۱۰۷	۳.۴۴	۲.۳۳
کای دو		۱۶۹۶۱۵	
درجه آزادی		۳	
سطح معناداری		۰.۰۰۰	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

۳-۵. بررسی اثرگذاری گردشگری خانه‌های دوم بر توسعه جوامع محلی روستایی

همچنین برای بررسی دامنه تأثیرات گردشگری خانه‌های دوم در روستاهای نمونه از دیدگاه پاسخ‌گویان سعی شد عمده‌ترین تأثیرات خانه‌های دوم در سکونتگاه‌های مورد مطالعه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی از داده‌های گردآوری شده از طریق پرسش‌نامه، استخراج شوند. به طوری که از داده‌های استخراج شده به عنوان متغیر وابسته و از داده‌های پرسش‌نامه‌ای (میانگین هر یک از ابعاد فوق) به عنوان متغیرهای مستقل در تحلیل رگرسیون چندگانه^۱ مورد استفاده قرار گرفت. به طوری که بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان دهنده تأثیر مثبت گردشگری خانه‌های دوم در توسعه روستایی محل سکونت به میزان ۰.۸۷۴ می‌باشد.

جدول ۹. تحلیل واریانس عوامل تأثیرگذار گردشگری خانه‌های دوم و توسعه روستایی

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۱۷۰۵۰	۰.۷۵۴	۰.۷۶۳	۰.۸۷۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

با استفاده از مدل رگرسیونی چندگانه توام نقش عوامل و شاخص‌های تأثیرگذار در میزان رضایت ساکنین محلی از اثرات گردشگری مثبتی بر خانه‌های دوم و توسعه آن در روستاهای نمونه مشخص گردید. به طوری که نتایج حاصله حکایت از آن دارد که همه ابعاد چهارگانه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی کاملاً معنادار می‌باشد.

جدول ۱۰. تحلیل واریانس مثبتی بر وجود رابطه خطی بین میزان توسعه روستایی و اثرات گردشگری خانه‌های دوم

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F آماره آزمون	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۹.۶۵۵	۵	۲.۴۱۴	۸۳.۰۲۳	۰.۰۰۰
باقیمانده	۲.۹۹۴	۱۰۲	۰.۰۲۹		
کل	۱۲.۶۴۹	۱۰۷			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

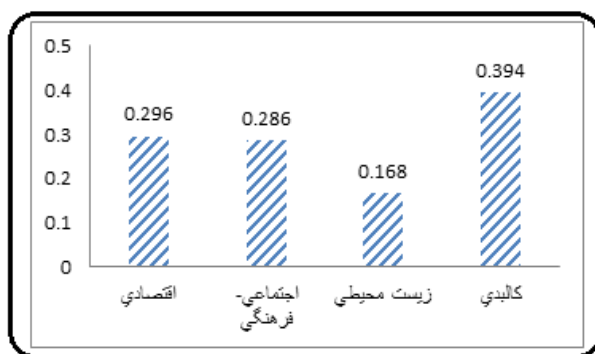
۱. برای بررسی اثرات گردشگری خانه‌های دوم روستایی و تاثیر آن تقویت جامع محلی از آزمون رگرسیون $\bar{y} = a + bx$ استفاده شده است که این آزمون سطح معناداری بودن شاخص‌های بکار گرفته شده را نشان

در جدول زیر مقادیر β بیانگر این واقعیت است که از بین ابعاد چهارگانه مورد بررسی ابعاد کالبدی (۰.۳۹۴) دارای بیشترین میزان تأثیر و ابعاد زیست محیطی (۰.۱۶۸) کمترین میزان تأثیر را در میزان رضایت ساکنین دائمی از گردشگری و گسترش خانه‌های دوم در روستاهای دارای این پدیده را نشان می‌دهند.

جدول ۱۱. ضرایب شدت روابط میان متغیرهای اثرات گردشگری خانه‌های دوم بر میزان توسعه روستایی

سطح معنی‌داری	t	ضرایب استاندارد شده		ابعاد
		ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد شده	
		B	B خطای	
۰.۶۷۹	۰.۴۱۵	-	۰.۲۳۸	عرض از مبدأ
۰.۰۰۰	۴.۷۵۸	۰.۳۶۲	۰.۰۷۲	اقتصادی
۰.۰۰۰	۴.۴۸۴	۰.۲۸۶	۰.۰۶۰	اجتماعی- فرهنگی
۰.۰۹۴	۱.۶۹۲	۰.۱۶۸	۰.۰۶۵	زیست محیطی
۰.۰۰۰	۴.۵۷۶	۰.۳۹۴	۰.۰۶۶	کالبدی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲



شکل ۲. نمودار میزان ضریب استاندارد شده در ابعاد چهارگانه

۴-۵. تحلیل فضایی اثرگذاری گردشگری خانه‌های دوم بر توسعه جوامع محلی روستایی

برای بررسی اینکه کدام روستا بیشترین اثرات را به دنبال داشته است از آزمون کروسکال والیس استفاده شده است به طوری که چهار بعد (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، محیطی و کالبدی) در هر کدام از روستاها از دیدگاه ساکنین محلی مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. نتایج این آزمون نشان داد که از لحاظ اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و کالبدی به ترتیب روستایی کامشگان با میانگین ۸۸.۵۷، ۸۴.۰۵، ۸۶.۵۷ و بیشترین اثرات را در توسعه روستایی به دنبال داشته است.

جدول ۱۲. آزمون کروسکال والیس بین اثرات گردشگری خانه‌های دوم در روستاها و ابعاد مورد استفاده

ابعاد	روستاها	تعداد	میانگین رتبه‌ای
اقتصادی	کامشگان	۷۴	۸۸.۵۷
	چنگوره	۳۳	۷۸.۷۳
اجتماعی- فرهنگی	کامشگان	۷۴	۸۴.۰۵
	چنگوره	۳۳	۸۰.۸۳
محیطی	کامشگان	۷۴	۸۶.۵۷
	چنگوره	۳۳	۸۰.۸۷
کالبدی	کامشگان	۷۴	۸۹.۷۵
	چنگوره	۳۳	۸۶.۵۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

همان‌طوری که جدول (۱۳) نشان می‌دهد اثرات گردشگری خانه‌های دوم با ابعاد کالبدی و اقتصادی رابطه معناداری دارد به طوری که برای ابعاد کالبدی با میزان (۸۰۰۸۲) و ابعاد اقتصادی با میزان (۳۰۴۹۰) بیشترین اثرات را در مناطق روستایی نمونه به دنبال داشته است یعنی با افزایش و بالارفتن گردشگران خانه‌های دوم، میزان توسعه روستایی و توسعه گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نیز بالا می‌رود. همچنین این آزمون نشان می‌دهد که در ابعاد اجتماعی و محیطی رابطه معناداری وجود ندارد به طوری که برای ابعاد اجتماعی با میزان (۱۰۶۴۶) و ابعاد محیطی با میزان (۲۰۵۵۰) کم‌ترین تأثیرات را در توسعه مناطق روستاهای نمونه به دنبال داشته است.

جدول ۱۳. آزمون رابطه کروسکال والیس بین اثرات گردشگری خانه‌های دوم و ابعاد به کار گرفته شده

کالبدی	محیطی	اجتماعی	اقتصادی	-
۸۰۰۸۲	۲۰۵۵۰	۱۰۶۴۶	۳۰۴۹۰	کای اسکونر
۲	۲	۲	۲	درجه آزادی
۰۰۰۰۸	۰۰۲۷۹	۰۰۴۳۹	۰۰۰۰۵	معناداری

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

۶. بحث و نتیجه‌گیری

پدیده گردشگری در جهان معاصر یکی از پویاترین فعالیت‌های انسانی است که آثار اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و سیاسی آن در جهانی که زندگی می‌کنیم تحولات و دگرگونی‌های زیادی را بوجود آورده است و در توسعه روستایی نقش مهمی را ایفا نموده به گونه‌ای که از آن به عنوان یکی از ملاک‌های مهم توسعه یافتگی جوامع روستایی نام برده می‌شود. یکی از مهمترین پیامدهای آن را می‌توان افزایش خانه‌های دوم در مناطق روستایی مشاهده نمود. منطقه مورد مطالعه این پژوهش در محدوده شهرستان اوج (استان قزوین) بواسطه قرارگیری در دامنه‌های شمالی کوه‌های خرقان در دو دهه اخیر با شروع فرآیند بازسازی، در منطقه افزایش قابل توجهی یافته است که زمینه جذب گردشگری خانه‌های دوم را در منطقه فراهم کرده است. بنابراین جهت بررسی پاسخ به سوال مطرح شده در این تحقیق از آزمون t نمونه‌ای، فریدمن، رگرسیون چند متغیره و کروسکال والیس) بهره گرفته شد. تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق پرسش‌نامه و مصاحبه با خانوارهای محلی در روستاهای نمونه با استفاده از تحلیل میانگین عددی از دیدگاه پاسخگویان براساس آزمون t تک نمونه‌ای مبین بالابودن تاثیر گردشگری روستایی بویژه گردشگری خانه‌های دوم در روستا می‌باشد. این میزان برای تمامی ابعاد بالاتر از شرایط مطلوب (۳) ارزیابی شده است و تفاوت معناداری آن نیز برای همه ابعاد کاملاً معنادار است. به طوری که یافته‌های تحلیل نشان‌دهنده نقش تعیین‌کننده گردشگری در متنوع‌سازی و ایجاد اشتغال در زمینه فعالیت‌های کشاورزی، بهبود زیرساخت‌های خدماتی و زیربنایی، تنوع بخشی به منابع درآمدی، توسعه سرمایه‌گذاری در روستا توسط گردشگران و مالکان خانه‌های دوم به عنوان اثرات مثبت ناشی از توسعه گردشگری خانه‌های دوم در منطقه روستایی مورد مطالعه به شمار می‌آید. از طرفی دیگر حضور گردشگران در روستا و توسعه ویلا سازی در آن منجر به بروز اثرات منفی اقتصادی متعددی از قبیل: افزایش قیمت زمین و کالاهای ضروری و مصرفی و آلودگی و تخریب محیط زیست، از جمله مهمترین آن‌ها می‌باشد. به طوری که ابعاد اقتصادی و کالبدی با میانگین ۴/۱۲ و ۳/۳۸ بیشترین اثرات و شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی و محیطی با میانگین ۳۰۲۰ و ۳۰۴۴ کمترین اثرات را در توسعه مناطق روستایی مورد مطالعه به دنبال داشته است. نتایج تحلیل آزمون فریدمن نشان داد که تفاوت میانگین‌ها از دیدگاه پاسخ‌گویان در نقاط روستاهایی نمونه با توجه به سطح آلفای ۰۰۱ کاملاً معنادار گزارش شده است. در این بین بیشترین میانگین رتبه‌ای به ترتیب با (۳۰۸۳) و (۲۰۳۳) به ابعاد اقتصادی و کالبدی مناطق روستایی نمونه اختصاص داشته است و کم‌ترین اثرات را در ابعاد اجتماعی- فرهنگی و محیطی با میزان (۳۰۲۰) و (۳۰۳۸) به دنبال داشته است. لذا منجر به

افزایش جرایم و ناهنجاری‌ها، تغییر در ارزش‌های مردم محلی، آلودگی‌های رفتاری متعارض با هنجارهای جامعه غیره شده است و در ابعاد محیطی منجر به ایجاد تغییرات متعددی از قبیل ایجاد آلودگی در منابع آب و خاک، تغییرات کاربری اراضی مرتعی و دیم، حفاظت از محیط زیست و نظایر آن بررسی شده است. همچنین مدل برازش رگرسیونی نشان داد که تأثیر مثبت گردشگری خانه‌های دوم در توسعه روستایی محل سکونت به میزان ۰.۸۷۴ می‌باشد به طوری که از بین شاخص‌های چهارگانه مورد بررسی شاخص‌های کالبدی (۰.۳۹۴) دارای بیشترین میزان تأثیر و شاخص‌های زیست محیطی (۰.۱۶۸) کمترین میزان تأثیر را در میزان رضایت ساکنین محلی از گردشگری و گسترش خانه‌های دوم در روستاهای دارای این پدیده را نشان می‌دهند. و در نهایت برای بررسی اینکه کدام روستا بیشترین اثرات را به دنبال داشته است از آزمون کروسکال والیس استفاده شده است به طوری که چهار بعد (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، محیطی و کالبدی) در هر کدام از روستاها از دیدگاه ساکنین محلی مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. نتایج این آزمون نشان داد که از لحاظ اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و کالبدی روستای کامشگان به ترتیب با میانگین: ۸۸.۵۷، ۸۴.۰۵، ۸۶.۵۷ و ۸۹.۷۵ بیشترین اثرات را در توسعه روستایی به دنبال داشته است. بنابراین در نهایت با توجه به ویژگی‌های جغرافیایی و اقلیمی منطقه مورد مطالعه و گردآوری داده‌های میدانی و مصاحبه از مردم محلی، گردشگران خانه‌های دوم و با در نظر گرفتن یافته‌های تحقیق پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- تجهیز و گسترش امکانات و زیرساخت‌های رفاهی و خدماتی
- ترغیب و تشویق بخش خصوصی به مشارکت و سرمایه‌گذاری
- سهیم کردن مالکین خانه‌های دوم در مدیریت امور عمومی روستا
- در نهایت توسعه گردشگری در مناطق روستایی باید به طوری سیستمی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و ابعاد اقتصادی، جغرافیایی، مردم شناختی، اجتماعی، فرهنگی، سیاست و زیست محیطی را مورد بررسی قرار داد.

۷. منابع

۱. بدری، سید علی، مطیعی لنگرودی، سید حسن، سلمانی، محمد و علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، ۱۳۸۸، **اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی (مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر)**، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ی، سال ششم، شماره دوازدهم، صص ۱۴-۳۵.
۲. جمعه‌پور، محمود و احمدی، شکوفه، ۱۳۹۰، **تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستایی برغان، شهرستان سلاوجبالغ)**، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره یکم، صص ۳۳-۶۶.
۳. رضوانی، محمدرضا و صفائی، جواد، ۱۳۸۴، **گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن در نواحی روستایی: فرصت یا تهدید (مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال تهران)**، پژوهش‌های جغرافیایی، تهران، شماره ۵۴، صص ۱۲۱-۱۰۹.
۴. رضوانی، محمدرضا، ۱۳۸۲، **تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی**، مجله پژوهش‌های جغرافیا، شماره ۴۵، صص ۱۷۸-۱۶۵.
۵. رضوانی، محمدرضا، اکبریان رونیزی، سعید، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و بدری، سیدعلی، ۱۳۹۰، **تحلیلی مقایسه‌ای آثار اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم با گردشگری روزانه بر نواحی روستایی، با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهرستان شمیرانات)**، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره ۴، صص ۶۲-۳۵.
۶. رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داوود، ۱۳۸۴، **راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT دهستان لواسان کوچک**، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۳۰-۱.

۷. رومیانی، احمد، ۱۳۹۲، **ارزیابی نقش جریان سرمایه‌های شهری - روستایی در توسعه پایدار گردشگری، منطقه مورد مطالعه، دهستان حصار ولیعصر، شهرستان، بوئین زهرا**، پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، صص ۳۵-۳۸.
۸. شریف‌زاده، ابوالقاسم و مرادنژاد، همایون، ۱۳۸۱، **توسعه پایدار و توسعه گردشگری**، ماهنامه اقتصادی جهاد، خرداد و تیر ماه، ۱۳۸۱، شماره ۲۵۱.
۹. صیدایی، سیداسکندر، خسروی‌نژاد، محبوبه و کیانی، صدیقه، ۱۳۸۹، **تأثیر خانه‌های دوم بر توسعه منطقه باغ بهادران شهرستان لنجان**، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره ۴، صص ۳۶-۱۹.
۱۰. ضیائی، محمود و صالحی‌نسب، زهرا، ۱۳۸۷، **گونه شناسی گردشگری خانه‌های دوم و بررسی اثرات کالبدی آن‌ها بر نواحی روستایی (مطالعه موردی: رودبار تهران)**، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۶، صص ۸۴-۷۰.
۱۱. علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، ۱۳۸۷، **اثرات گردشگری بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی نواحی روستایی (مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر)**، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران.
۱۲. عنابستانی، علی‌اکبر، ۱۳۸۸، **بررسی آثار کالبدی خانه‌های دوم بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای ییلاقی شهر مشهد)**، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، صص ۱۱۷-۱۰۳.
۱۳. فیروزنیا، قدیر، افتخاری، رکن‌الدین عبدالرضا، و ولی‌خانی، محبوبه، ۱۳۹۰، **پیامدهای گسترش ویلاسازی (خانه‌های دوم) در نواحی روستایی دهستان تاررود شهرستان دماوند**، فصلنامه جغرافیا، سال نهم، شماره ۳، صص ۱۷۰-۱۴۹.
۱۴. منشی‌زاده، رحمت الله و مرادی، اعظم، ۱۳۸۴، **تأثیرگردشگران مذهبی بر روی فضاهای کالبدی شهر مشهد**، نشریه دانشکده علوم زمین، شماره ۱۱، صص ۱۴۰-۱۲۵.
۱۵. مهدوی، داوود، ۱۳۸۲، **نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه مدل استراتژیک (مطالعه موردی: لواسان کوچک)**، به راهنمایی عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، دانشگاه تربیت مدرس.
16. Briones-Juarez, A., Tejeida-Padilla, R., & Morales-Matamoros, O., 2009. **Toward the Evolution of the Tourism's Conceptual System**, In Proceedings of the 53rd Annual Meeting of the ISSS-2009, Brisbane, Australia, Vol. 1, No. 1.
17. Carty J., 2007, **Examining the Implementation of Sustainable Rural Tourism: An Irish Case Study**, New York: Routledge.
18. Carvalho, P., 2003, **População, território e desenvolvimento. Análise a partir das aldeias serranas da Lousã - rede de aldeias do xisto**, X Meeting of the Portuguese Association for Regional Development; Évora, June. (In CD-Rom).
19. Dinis, I., & Malta, M., 2001, **Da desvitalização à nova ruralidade: identidades e destinos do território Na Serra da Lousã**, in: 1º Congresso de Estudos Rurais; 2001 September 16-18; Vila Real. <http://home.utad.pt/~des/cer/cer/download/2009.pdf> (21.4.2007)
20. Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B., & Carter, J., 2007, **Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia**, Tourism Management, 28(2), 409-422.
21. Emmet Jones, R. O. B. E. R. T., Mark Fly, J., Talley, J., & Ken Cordell, H., 2003, **Green migration into rural America: the new frontier of environmentalism?**, Society & Natural Resources, 16(3), 221-238.
22. Fleischer, A., & Felsenstein, D., 2000, **Support for rural tourism: Does it make a difference?**, Annals of tourism research, 27(4), 1007-1024.
23. Gallent, N., & Tewdwr-Jones, M., 2000, **Rural second homes in Europe: examining housing supply and planning control**, Ashgate Publishing Ltd, London.

24. Gallent, N., Mace, A., & Tewdwr-Jones, M., 2005, **Second homes: European perspectives and UK policies**, Ashgate Publishing Ltd, London.
25. Glaeser, E. L., 2000, **The New Economics of Urban and Regional Growth**, In Clark, G. L. Feldman, M.P and Gertler, M.S (Eds), *The Oxford Handbook of Economic Geography*, pp.83-98, Oxford University Press.
26. Gossling, S. & Hall, C. M., 2006, **Tourism and Global Environmental Change: Ecological, Social, Economic and Political Interrelationships**. New York: Routledge.
27. Hall, C. M., Müller, D. K., & Keen, D., 2001, **Second homes in rural areas: Blessing or curse?**, Revisited. In conference *New Directions in Managing Rural Tourism and Leisure: Local Impacts, Global Trends*, SAC Auchincruive, Ayrshire, Scotland, UK.
28. Hall, C.M., Müller, D.K., 2004, **Introduction: second homes, curse or blessing?** Revisited. In: Hall, C.M., Müller, D.K. (Eds.), *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscapes and Common Ground*. Channel View Publications, Clevedon, pp. 3–14.
29. Hudson, R., 2005, **Economic Geographies: Circuits, Flows and Spaces**, Hoogendoorn and Visser (2004), *Second Homes and Small Town (Re) development: the Case of Clarens*. *Journal of Family Ecology and Customer Sciences* 32, pp.105-115.
30. Kastenholz, E., Carneiro, M. J., Marques, C. P., & Lima, J., 2012, **Understanding and managing the rural tourism experience-The case of a historical village in Portugal**, *Tourism Management Perspectives*, 4, 207-214.
31. Leal, J. E. S. Ú. S., 2006, **Multiple residential practices and second homes in southern Europe: the Spanish case**, In ENHR Conference–Housing in an expanding Europe: theory, policy, participation and implementation (pp. 2-5).
32. Leslie, D., 2007, **The missing component in the ‘greening’ of tourism: the environmental performance of the self-catering accommodation sector**, *International Journal of Hospitality Management*, 26(2), 310-322.
33. Marjavaara, R., & Nordin, U., 2010, **What about social capital in a mobile world? The impact of second home tourism on the development of associations in the Stockholm archipelago**, *Nordic Rural Futures: pressures and possibilities*, Research conference on the future of Nordic rural areas, May 3–5-2010, Uppsala, Sweden, Book of Abstracts.
34. Marjavaara, R., 2008, **Second Home Tourism the Root to Displacement in Sweden?** Doctoral Dissertation Department of Social and Economic Geography Umea University, Sweden GERUM 2008:1.
35. McIntyre, N., Williams, D., & McHugh, K., 2006, **Multiple Dwelling and Tourism - Negotiating Place**, Home and Identity, Cabi, Cambridge. Coppock, J. T. (ed.), 1977: *Second homes, Curse or Blessing*, Pergamon Press, Oxford.
36. Millán, M.G., Morales, F. & Castro, M.S., 2011, **El turismo rural en sur de españa. Análisis de la satisfacción Del turista en UN parque natural**, *TURyDESTurismo y desarrollo*, 4(11), 1-19.
37. Norris, M. & Winston, N., 2007, **Second Homes in Scenic Rural Areas of Ireland: Preliminary Results from a Study a Social, Economic and Enviromental Impacts**, Paper Presented at: *The European Network For Housing Research (ENHR) International Conference on Sustainable Urban Areas*, 25-28 June 2007.
38. Paris, C., 2006, **Multiple homes, dwelling & hyper-mobility & emergent transnational second home ownership**, In *enhr conference – housing in an expanding Europe: theory, policy, participation and implementation*, 2-5 July 2006, Ljubljana. Available online at http://enhr2006-ljubljana.uirs.si/publish/W24_Paris.pdf (accessed 3 December 2007).

39. Peng, B., 2006, **A Model of Veblenian Growth**, *Topics in Macroeconomics*, 6(1), 2006 Article 11. The Berkeley Electronic Press. Available at: <http://www.bepress.com/bejm/topics/vol6/iss1/art11>.
40. Roca, M. O., Oliveira, J.A. & Roca, Z., 2009, **Second Homes and Second Home Tourism in Portugal**, 18-20 Settembre 2009, Amantea (Cs), Italia.
41. Roca, M.N., Oliveira, J.A., Roca, Z. & Costa, L., 2011, **Second Homes in Portugal: Conceptual Issues and Findings of Desk and Field Research**, 2nd International Workshop on Lifestyle Migration and Residential Tourism, Madrid – Espanha, March 25, 2011.
42. Roca, Z., 2010, **Landscape, Identity and Development, in: Landscape and Driving Forces**, 8th meeting of the Council of Europe workshops for the implementation of the European Landscape Convention, European Spatial Planning and Landscape, No. 93, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 65-77.
43. Sebele, L.S. 2010, **Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino sanctuary trust, central district, Botswana**, *Tourism Management*, 31(1), 136-146.
44. Sharpley, R., & Telfer, D. J. (Eds.), 2002, **Tourism and development: concepts and issues (Vol. 63)**, Channel View Publications.
45. Stewart, S. I., & Stynes, D. J., 2006, **Second-homes in the Upper Midwest, in: Multiple Dwelling and Tourism Negotiating Place**, Home and Identity (eds. McIntyre, N., Williams, D., McHugh, K), Cabi, Cambridge.
46. Stoa, E., 2007, **Urban cottages–Rural homes? Changing Home Cultures: Challenges towards Sustainable Development, in: ENHR 2007 International Conference ‘Sustainable Urban Areas’**, Rotterdam, 25-28 June, http://www.enhr2007rotterdam.nl/documents/W15_paper_Stoa.pdf (3.2.2011)
47. Telfer, D. Sharpley, R., 2008, **Tourism and Development in the Developing World**, Routledge, New York.
48. UNWTO, 2012, **Tourism Highlights 2007 Edition**, Available in www.unwto.com.
49. Vargas-Sánchez, A., Porrás-Bueno, N., & de los Ángeles Plaza-Mejía, M. 2011. **Explaining residents' attitudes to tourism: Is a universal model possible?**, *Annals of Tourism Research*, 38(2), 460-480.
50. Zeng, B., & Ryan, C., 2012, **Assisting the poor in China through tourism development: A review of research**, *Tourism Management*, 33(2), 239-248.